

PŘEHLED VÝZKUMŮ

56-2

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

56-2

BRNO 2015

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 56
Volume 56

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková,
Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík,
Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Alice Del Maschio

Software
Software

Adobe InDesign CS5

Vyobrazení na obálce
Cover Picture

Brno-Líšeň, hradisko Staré zámky. Raněstředověké denáry (viz obr. 5, str. 167
a obr. 15, str. 171).
*Brno-Líšeň, Staré zámky hillfort. Early Middle Ages deniers (see Fig. 5, Pg. 167
and Fig. 15, Pg. 171).*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648
Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2015
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.
Copyright © 2015 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

Z ČINNOSTI ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR, BRNO, V. V. I., V ROCE 2014

Základní výzkum byl v souladu se záměry „Programu výzkumné činnosti na léta 2012 – 2017“ v rámci Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., nadále koncentrován na okruh vybraných stěžejních témat starších evropských či světových dějin. Více výzkumných projektů přitom v roce 2014 završily monografické výstupy nebo tematické sborníky, na straně druhé integrální součásti aktuálně řešených problémů byly soustavné i záchranné terénní objevy a prospekční akce (paleolit: Etiopie – lokalita Afar/Galili, Pavlov I, Mohelno/Plevovce; eneolit: Opava/Kateřinky; doba římská: výzkumy a prospekce římských vojenských zařízení na území Moravy a Slovenska – Mušov/Burgstall, Pasohlávky, Přibice, Charvátská Nová Ves, Modřice u Brna, Závod, Suchohrad, Iža; raný středověk: Mikulčice/předhradí, hradiště Chotěbuz/Podobora). Studium paleolitu a paleoetnologie se soustředilo na počátky mladého paleolitu střední Evropy, významné mladopaleolitické a mezolitické kulturní komplexy, stejně jako na vlastní evoluci rodu Homo. Pozornost byla dále věnována určitým klíčovým úsekům mladšího pravěku (pozdní doba kamenná, mladší doba bronzová, halštatské období). V oblasti dějin severního Podunají v římské éře se výzkum zabýval římskými mocenskými aktivitami, sídelními strukturami na pomezí římské říše a příslušným přírodním prostředím, pro dobu stěhování národů se jednalo o problematiku kulturních a etnických změn, spjatých s politickomocenským vývojem. Předmětem zájmu archeologie středověku pak byly důležité aspekty poznání mikulčického hradiště (keramika a její datační průkaznost, hospodářské zázemí, výzkum říčních koryt a jejich přemostění), stejně jako mladších politických center Moravy 10. a 11. století (Přerov, Brno).

Nezbytnou součástí prací ve veškerých hlavních výzkumných směrech ústavu byla interdisciplinární mezinárodní kooperace, zmínit lze např. zapojení Ústavu evoluční antropologie Max-Planck-Gesellschaft v Lipsku, Univerzity v Tübingenu a Univerzity v Poznani do projektu OPVK „Formování mezinárodního týmu pro výzkum evoluční antropologie moravských populací“, nebo Rakouského archeologického institutu ve Vídni do projektu „Krátkodobé tábory římské armády na Moravě a v Dolním Rakousku: multidisciplinární výzkum – standardní metodika – nová historická interpretace“.

Z nejdůležitějších publikačních výstupů vědecké činnosti (v chronologickém řazení):

Svoboda, J. A.: Předkové. Evoluce člověka (s úvodními kapitoly M. Macholána). Praha: Academia, 2014. 480 s.

Kniha shrnuje na prahu 21. století dosažené poznatky o lidské evoluci z pohledu paleoantropologie, od prvních hominidů po anatomicky moderního člověka, při integraci informací dalších vědních disciplín, zejména evoluční biologie, ale i geologie kvartéru, paleoekologie a paleoetnologie. Text bohatě doprovází originální autorské kresby a fotografie.

Škrdl, P., Rychtaříková, T., Eigner, J., Bartík, J., Nikolajev, P., Vokáč, M., Nývltová Fišáková, M., Čerevková, A., Knotková, J.: Mohelno-Plevovce: Lokalita osídlená v průběhu posledního glaciálního maxima a pozdního glaciálu. Archeologické rozhledy 66, 2014, 243–270.

Úvodní publikace výzkumu nově objeveného sídliště Mohelno – Plevovce z pozdních fázích mladého paleolitu. Geograficky i kulturně výjimečná lokalita naznačuje možné vazby k severnímu Černomoří.

Svoboda, J., Novák, J., Novák, M., Sázelová, S., Demek, J., Hladilová, Š., Peša, V.: Paleolithic / Mesolithic stratigraphic sequences at Údolí samoty and Janova zátoka rock shelters (North Bohemia). Archäologisches Korrespondenzblatt 43, 2013, 469–488.

Souborné týmové vyhodnocení výzkumů paleolitických a mezolitických sídlišť v oblasti severočeských písčinců, s důležitými poznatky k dobovým sídelním strategiím a přírodnímu prostředí.

Kopacz, J., Přichystal, A., Šebela, L.: Lithic Chipped Industry of the Young Eneolithic in Moravia and Czech Silesia. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2014. 185 s.

Monografie vedle nálezového katalogu přináší celkové hodnocení kamenné štipané industrie kultur mladého eneolitu střední Evropy (Morava: kultury jevišovická a bošácká, české Slezsko: kultura kulovitých amfor; nálezy bošácké kultury z východočeských Obědovic).

Juchelka, J.: Lužická kultura v českém Slezsku. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2014. 341 s.

Monografie na základě analýzy hmotné kultury poprvé komplexně vyhodnocuje osídlení českého Slezska

lidem lužické kultury mladší a pozdní doby bronzové a starší doby železné. Publikuje široké spektrum nálezů ze zkoumaných pohřebišť i sídlišť, obsahuje ale také kompletní katalog lokalit v tomto důležitém kontaktním území mezi Podunajím a Pobaltím.

Komoróczy, B., Vlach, M., Hüssen, C.-M., Lisá, L., Lendáková, Z., Groh, S.: *Projekt interdisciplinárního výzkumu římských krátkodobých táborů ve středním Podunají*. In: Komoróczy, B., ed., *Sociální diferenciace barbarských komunit ve světle nových hrobových, sídlištních a sběrových nálezů (Archeologie barbarů 2011)*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2014, s. 341–367.

Studie je věnována interdisciplinárnímu výzkumu římských krátkodobých vojenských táborů na barbarském území severně od středního Dunaje. Nastihuje základní charakteristiky pramenné báze, obecné metodologické přístupy k tématu a otázky aktuálně řešené kolektivním mezinárodním projektem. Jako modelový případ prezentuje dílčí výsledky výzkumů římského tábora u obce Charvátská Nová Ves.

Tejral, J.: *Reevaluated but still enigmatic – the Roman site at »Burgstall« (okr. Brno-venkov/CZ)*. In: Nickel, C., Scholz, M., Röder, M., ed., *Honesta Missione. Festschrift für Barbara Pferdehirt*. Mainz: Römisch-Germanisches Zentralmuseum 2014, 221–248 (Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums 100).

Studie shrnuje současný stav výzkumu opevněného komplexu na výšině „Burgstall“ u Mušova. Nové objevy zde naznačují složitější vícefázový vývoj a rozčlenění areálu do několika chronologicky a funkčně odlišných segmentů.

Tejral, J.: *The connections between the region north to the Danube and northern Europe. Some aspects of ethnic and social identity of the fifth century elites*. In: Khrapunov, I., ed., *Inter ambo maria: Northern barbarians from Scandinavia towards the Black Sea*. Kristiansand: Dolya 2013, 383–408.

Příspěvek k poznání kulturních a etnických kontaktů elit 5. století v prostoru severního Podunají se severoevropským prostředím.

Poláček, L.: *Grabungen im Bereich der ehemaligen Flussarme in Mikulčice*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2014. 111 s.

Přehledné vyhodnocení dosavadních výzkumů říčních ramen a příslušných stavebních konstrukcí v rámci mikulčického raně středověkého hradiště.

Poláček, L. et al.: *The Mikulčice River Archaeology. New interdisciplinary Research on the Bridge No. 1*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2014. 153 s.

Týmová publikace nového interdisciplinárního výzkumu zaniklého říčního ramene a raně středověkého mostu v rámci mikulčické sídelní aglomerace.

Mazuch, M.: *Velkomoravské keramické okruhy a tzv. mladší velkomoravský horizont v Mikulčicích*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2013. 180 s.

Publikace analyzuje dvě výrazné skupiny keramiky vrcholné a pozdní fáze osídlení velkomoravského hradiště v Mikulčicích v druhé polovině 9. a na počátku 10. století. Na základě rozboru nálezů v severním podhradí pak předkládá hypotézu o násilném zániku mikulčického hradiště někdy na počátku 10. století, snad v souvislosti s maďarským vpádem.

Hladík, M.: *Hospodárske zázemie Mikulčíc. Sídelná štruktúra na strednom toku rieky Morava v 9. – 1. polovici 13. storočia*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2014. 353 s.

Práce publikuje výsledky výzkumu, jehož cílem bylo rekonstruovat obraz sídelní struktury v hospodářském zázemí časně středověké centrální aglomerace Mikulčice-Valy a pozici tohoto prostoru v širší oblasti středního toku Moravy.

Poláček, L., Mazuch, M., Hladík, M., Krupičková, Š.: *Between Science and Show – on the State of Research and Presentation of the early medieval Power Centre in Mikulčice (Czech Republic)*. In: von Carnap-Bornheim, C., ed., *Quo vadis? Status and Future Perspectives of Long-Term Excavations in Europe*. Neumünster/Hamburg 2014, 179–209.

Bilanční zhodnocení současného stavu výzkumu a prezentace dlouhodobě zkoumaného velkomoravského centra v Mikulčicích.

Kouřil, P., Gryc, J.: *Hradiska 10. – 12. století na severní Moravě a v českém Slezsku*. In: Moździoch, S., Czapla, K., Chrzan, K., ed., *Funkcje grodów w państwach wczesnośredniowiecznej Europy Środkowej. Społeczeństwo, gospodarka, ideologia*. Wrocław – Głogów 2014, 99–172.

Obsáhla sumarizace možného vývoje opevněných lokalit v soustavně sledovaném území severní poloviny Moravy v velkomoravském období a za moravských přemyslovských knížat.

Procházka, R.: *Přerov a Brno, příklady rozdílné dynamiky vývoje hradů 11. – 12. století na Moravě*. In: Chrzan, K., Czapla, S., Moździoch, S., ed., *Funkcje grodów w państwach wczesnośredniowiecznej Europy Środkowej. Społeczeństwo, gospodarka, ideologia*. Wrocław – Głogów 2014, 227–255.

Studie k dějinám opevněných center 11. – 12. století na Moravě a jejich přerodu ve vrcholné středověké města.

Dejmal, M., Lisá, L., Fišáková Nývltová, M., Bajer, A., Petr, L., Kočár, P., Kočárová, R., Nejman, L., Rybníček, M., Šůvová, Z., Culp, R., Vavřík, H.: *Medieval Horse Stable; The Results of Multi Proxy Interdisciplinary Research*, PLOS ONE 9/3, 2014, 1–12.

Interdisciplinární, nové přírodovědné metody aplikující studie k problematice chovu koní ve vrcholném stře-

dověku, využívající unikátní nálezové situace hradu ve Veselí nad Moravou.

Akademii věd ČR vyčleněné finanční prostředky umožnily v roce 2014 dále výrazně zlepšovat materiální a prostorové zázemí ústavu. Významně pokročila stavební obnova a adaptace objektu na ul. Čechyňská 363/19 v Brně jako sídla brněnského ústředí, na nové výzkumné základně v Mikulčicích bylo instalováno vybavení laboratoří a proběhly některé dokončovací práce. Došlo rovněž k zahájení realizace rozsáhlého vědecko-edukativního projektu „Archeologický park Pavlov“, prezentujícího nejširší veřejnosti výsledky soustavných odkryvů pracoviště na lokalitách lovců mamutů v Dolních Věstonicích a Pavlově. Pro orgány státní a místní správy a samosprávy, další instituce, podnikatelské subjekty i soukromníky ústav vypracoval v roce 2014 v písemné formě 1 320 odborných expertíz a vyjádření; k nejzávažnějším řešeným případům náleželo zničení archeologické lokality stavebníkem na k. ú. Měnín u Brna.

V oblasti popularizační činnosti byla v roce 2014 nejvýznamnějším výstupem široce koncipovaná výstava „Velká Morava a počátky křesťanství“ (obr.). Akce prezentovala veřejnosti, odborníkům i poučeným zájemcům více než 1 400 nejceněnějších exponátů z období středoevropského raného středověku z Čech, Moravy, Slovenska, Rakouska a Polska, spolu s doprovodnými hmotovými rekonstrukcemi, vizualizacemi nálezových situací, s textovými, obrazovými a mapovými bloky. Výstava, organizovaná za spolupráce s Moravským zemským muzeem v Brně, seznámila návštěvníky s poznáváním počátků české státnosti a raných mocenskopolitických útvarů střední Evropy. Exponáty zpřístupnil obsáhlý, v české a anglické verzi vydaný katalog, výstava byla postupně představena v Brně (28. 11. 2014 – 28. 2. 2015, Moravské zemské muzeum – Palác šlechticů), v Praze (17. 4. – 28. 6. 2015, Správa Pražského hradu – Císařská konírna), a v Bratislavě (7. 8. – 1. 11. 2015, Slovenské národné múzeum – Bratislavský hrad).

Ve vlastních edičních řadách, případně v kooperaci s dalšími odbornými subjekty vydal Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., v roce 2014 třináct neperiodických a tři periodické publikace:

Hladík, M.: *Hospodárske zázemie Mikulčíc. Sídlná štruktúra na strednom toku rieky Morava v 9. – 1. polovici 13. storočia*. Brno 2014. 353 s. ISBN 978-80-86023-44-1

Juchelka, J.: *Lužická kultura v českém Slezsku*. Brno 2014. 341 s. ISBN 978-80-86023-42-7

Juchelka, J.: *Lužická pohřebiště ve Vlašovičkách u Opavy*. Brno 2014. 128 s. ISBN 978-80-86023-35-9

Komoróczy, B. (ed.): *Sociální diferenciace barbarických komunit ve světle nových hrobových, sídlištních a sběrových nálezů (Archeologie barbarů 2011; Social*

Obr. Výstava „Velká Morava a počátky křesťanství“. Instalace velkomoravského ženského zlatého a stříbrného šperku v rámci brněnské expozice.

Differentiation of Barbarian Communities in the Light of New Grave, Settlement and Recovered Finds – Barbarian Archaeology 2011). Brno 2014. 470 s. ISBN 978-80-86023-25-0

Kopacz, J., Přichystal, A., Šebela, L.: *Lithic Chipped Industry of the Young Eneolithic in Moravia and Czech Silesia*. Brno 2014. 185 s. ISBN 978-80-86023-41-0

Kouřil, P. a kol.: *Cyrlometodějská misie a Evropa – 1150 let od příchodu soluňských bratří na Velkou Moravu. Sborník z konference, Velehrad, Mikulčice, 13. – 17. 5. 2013*. Brno 2014. 380 s. ISBN 978-80-86023-50-2

Kouřil, P., ed.: *Great Moravia and the Beginnings of Christianity*. Brno 2014. 520 s. ISBN 978-80-86023-54-0

Kouřil, P. et al.: *The Cyril and Methodius Mission and Europe – 1150 Years Since the Arrival of the Thessaloniki Brothers in Great Moravia. Conference proceedings, Velehrad, Mikulčice, 13. – 17. 5. 2013*. Brno 2014. 380 s. ISBN 978-80-86023-51-9

Kouřil, P., ed.: *Velká Morava a počátky křesťanství*. Brno 2014. 520 s. ISBN 978-80-86023-56-3

Mazuch, M.: *Velkomoravské keramické okruhy a tzv. mladší velkomoravský horizont v Mikulčicích. Brno 2014. 180 s. ISBN 978-80-86023-39-7*

Poláček, L.: *Grabungen im Bereich der ehemaligen Flussarme in Mikulčice. Brno 2014. 111 s. ISBN 978-80-86023-62-5*

Poláček, L. et al.: *The Mikulčice River Archaeology. New interdisciplinary Research on the Bridge No. 1. Brno 2014. 153 s. ISBN 978-80-86023-60-1*

Sázelová, S., Hupková, A., Mořkovský, T., eds.: *Mikulov Anthropology Meeting. Brno 2014. 189 s. ISBN 978-80-86023-46-5*

Škrdla, P., ed.: *Přehled výzkumů 54-1, 2 (2012). Brno 2014. 210 + 303 s. ISSN 1211-7250*

Škrdla, P., ed.: *Přehled výzkumů 55-1, 2 (2013). Brno 2014. 214 + 276 s. ISSN 1211-7250*

Měřínský, Z., Kouřil, P., ed.: *Archaeologia historica 39/2014/1, 2. Brno 2014. 761 s. ISSN 0231-5823*

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., v roce 2014 pořádal nebo spolupořádal čtyři mezinárodní konference a symposia:

XIII. mezinárodní konference Popelnicová pole a doba halštatská, Opava, 12. – 16. 5. 2014.

Hlavní pořadatel Slezská universita v Opavě, celkem 75 účastníků, z toho 38 ze zahraničí.

Mikulov Anthropology Meeting, Mikulov, 27. – 29. 8. 2014.

Hlavní pořadatel Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., celkem 86 účastníků, z toho 42 ze zahraničí. Významné prezentace: Svoboda, J. – Novák, M. – Sázelová, S.: Early Gravettian occupations at Dolní Věstonice-Pavlov. Comments on the Gravettian origin; Svoboda, J. – Novák, J. – Novák, M. – Pokorný, P. – Sázelová, S.: Camps and waters: Malý Medvědí Tábor as part of a North Bohemian Mesolithic landscape.

Mezinárodní vědecké kolokvium Quo vadis Mikulčice?, Mikulčice – Trapíkov, 30. 9. – 1. 10. 2014.

Hlavní pořadatel Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., celkem 39 účastníků, z toho 21 ze zahraničí. Významné prezentace: Poláček, L. – Mazuch, M. – Hladík, M. – Látková, M. – Velemínský, P.: Quo vadis Mikulčice. Zum Stand und Perspektiven der Forschungen zum Burgwall von Mikulčice; Mazuch, M.: Research at area P 2013-14 on fortified bailey of Mikulčice-Valy.

26. Symposium Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum – Wandel durch Migration?, Gäubodenmuseum Straubing, 3. – 7. 12. 2014.

Hlavní pořadatel Gäubodenmuseum Straubing, celkem 50 účastníků, z toho 45 ze zahraničí. Významná prezentace: Tejral, J.: Zur Frage der kulturellen Veränderungen im Mitteldonaauraum während der Völkerwanderung.

Na mezinárodních konferencích v ČR i zahraničí přednesli pracovníci ústavu v roce 2014 celkem 42 vlastních referátů a 3 posterové prezentace.

Jiří Doležal